

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

1.030 է ՏԵՄԵՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, 1/2 տարեկանը — 1 ռ. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.

ՍՈՒՆԻՆԻՆԻՆԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին՝ առաջին երեւի վրայ—20 կոպ, վերջին ,, ,, —10 ,,

Հասցէ՝ Шума, Редакция газеты „Пайлак“, Ганджунцев. ул. домъ Костанова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեկանը—1 ռ. 50 կ. ամսական —35 կ.

ՆՈՒՆԻՆԻՆԻՆԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ. 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шума, редакція газети „ПАЙЛАК“,

ԱՊՍՏՈՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

ՊԵՏՐՈՎՐԱՒ, 3 սեպտ. — Նիստը բացում է ժամը 2-ին 30 րոպէին: Նախագահում է Ռոմանովսոն, որը հրաւիրում է Դոմայի անդամներին ուստի կանգնած լսել Կառավարիչ Սենատին ուղղած ուկազը: Օպպոզիցիայի մի մասը հեռանում է նիստի դահլիճից: Նախագահի օգնական Պրոտոպոպովը կարդում է Կառավարիչ Սենատին ուղղած ուկազը:

«Պետական հիմնական օրէնքների 99-րդ յօդուածի հիման վրայ հրամայում ենք Պետական Դոմայի պարապմունքներն ընդհատել սոյն տարւայ սեպտեմբերի 3-ից և նրանց վերսկսման համար ժամանակ նշանակել, համաձայն 1915 թւի յունւարի 11-ին Կառավարիչ Սենատին տրւած Մեր ուկազի, ոչ ուշ 1915 թւի նոյեմբերից, նայելով արտակարգ պարագաների, Կառավարիչ Սենատը չպիտի յապաղի այս բանը կատարելու համար հարկ եղած կարգադրութիւնն անելու»:

Իսկականի վրայ Նորին Կայսերական Մեծութեան սեփական ձեռքով ստորագրւած է

«ՆԻԿՈԼԱՅ»

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Կատարւեց այն, ինչ որ սպասւում էր: Պետական Դոմայի արձակուժն արդէն փաստ է. Կայսերական հրամանով Դոմայի նստաշրջանը վերսկսելու է նոյեմբերից ոչ ուշ: Վերջերս Պետական Դոմայի իւր վրայ էր գամել հասարակական ամբողջ ուշադրութիւնը, դառնալով այն հնոցը, ուր կենտրոնանում էին Ռուսաստանի բոլոր ծայրերից յառած հայեաքները: Պատերազմական անյաջողութիւնները և սրա հետ արթնացող հասարակական լայն խաւելի գիտա-

կցութիւնն արին այն, որ օրէնսդրական պալատներում կազմակերպւեց մեծամասնութիւն, որը յենւելով ամբողջ երկրի կտրուկ արտայայտւած հասարակական կարծիքի վրայ և ձգտելով կազմակերպել զօրքի թիկունքում պատերազմի յաղթութեան պայմաններ, մշակեց երկրի անյետաձգելի բարենորոգման, մի ծրագիր որի մասին մենք առիթ էինք ունեցել «Փայլակի» նախընթաց համարներում խօսելու Բիւրօկրատիան, ի հարկէ դիմադրում է այդ տեսակ բարենորոգմանը. միթէ նա կը համաձայնի սեփական ձեռքերով ինքն իրեն վերացնել: Եւ ահա այդ երկու բարձրագոյն պետական հիմնարկութիւնների տարբեր բևեռների վրայ կանգնած լինելը շտապեցրեց օրէնսդրական պալատների նստաշրջանի ընդմիջման մօժենտը:

Անշուշտ այս երևոյթը խիստ մեծ արձագանք կը գտնի Ռուսաստանի բոլոր հասարակական շրջաններում, որոնք այսպիսի մի կրիտիքական ու պատմական մօժենտում, երբ սպասւում էր մի-նիստութեան փոփոխութիւն և հասարակական վստահութեամբ օժտւած անձերից բաղկացած նոր մինիստրութիւն, պիտի տեսնեն, որ ամեն ինչ ընթանալու է նոյն նախկին, հին պայմաններում, որոնք պատճառ դարձան այսօրւայ մեր անյաջողութիւնների արտաքին թշնամու առաջ և մեր կատարելաւ մինչ յանցաւորութեան հասցրած անպատրաստութեան:

Այն տրամադրութիւնը, որ ներկայումս ստեղծւում է Դոմայի նստաշրջանի ընդմիջումով ժողովրդական ներկայացուցիչների և հասարակական գործիչների միջնորդում, իւր արտայայտութիւնը երևի կստանայ այն համազումա-

րում, որը ներկայումս կայանալու է Մոսկւայում, այն է՝ գեմատիօնների, քաղաքների և ռազմարդիւնաբերական ներկայացուցիչների համառուսական խորհրդակցութեան մէջ: Այլապէս չի էլ կարող լինել, որովհետև հենց այդ շրջաններն են հանդիսանում ներկայ պատերազմի յաղթութեան պայմանները զօրաբանակի թիկունքում բարելաւելու նախաձեռնողները, մի յաղթութիւն, որ այսուհետև սերտ կապւած է հասարակական գիտակցութեան հետ, օգտւած է երկրի ու կառավարական կազմի վերանորոգման հետ:

Իսկ Գորեմիկինի կառավարութիւնը, արձակելով Դոմայն, կարծես ընդունում է, որ ինքն պիտի կարողանայ կազմակերպել պատերազմի յաղթանակը, և այսպիսով իւր վրայ է վերցնում ամբողջ պատասխանատուութիւնը այն հետևանքների, որոնք կարող են լինել ապագայում:

ԴԱՐՁԵԱՒ ԳԱՂԹ...

Հեռագիրները դարձեալ շարունակուցիչ ծանր տեղեկութիւններ են տալիս: Օգոստոսի 26-ին Վանում գտնւած հայերը, որոնք նոր են վերադարձած լինում զանազան տեղերից իրենց տուն ու տեղը վերականգնելու, ստիպւած են լինում նորէն փախչել: Սկսւում է նորէն փախստականների ահուկ շարանը, նորէն ծածկւում են ճանապարհները աղի արցունքներով, անէծքներով և անչնացած դիակների կոյտերով:

Արդեօք հայ ժողովրդի կեանքը չնչին զրօշի արժէք է ստացել, թէ սա մի ճակատագիր է, որ սիստեմատիք կերպով ի կատար են ածում նրանք, ովքեր ծրագրել են «Հայաստանը թողնել առանց որևէ հայի», ովքեր իրենց հաշիւն են տեսնում հայ ժողովրդի հետ:

Արդեօք սա հայ ժողովրդի ողբերգութեան սկիզբն է, թէ վախճանը: Արդեօք սա մուկ ուժերի և հայ տարրի ոխերիմ թշնամիների կատակերգութեան վերջին գործողութիւնն է:

Ծիշտ է, պատերազմը, մանաւանդ ներկայ սոսկալի և չտեսնւած պատերազմը անպայման ուղեկցում է անակնկալներով, ռազմագիտական տեսակէտից սպասող յաջող ու անյաջող հետևանքներով, բայց և այնպէս չի կարելի հան-

դուրժել, որ մի ամբողջ ազգի բաղդի հետ խաղան ինչպէս մի գնդակի հետ, որ ամբողջ ժողովրդի առանց այն էլ տարաբաղդ կեանքը, սարսափներով լեցուն դոյութիւնը, դառնայ դատապարտելի անհոգութեան մի առարկայ, այլանդակ վերաբերմունքի արտայայտութիւն այն ամենքի կողմից, որոնց վրայ այնքան միամտօրէն մեծ մեծ յոյսեր էր դրել հայ ժողովուրդը...

Մենք հաւատացած ենք, որ այս նոր հարւածն էլ կը տանի հայ ժողովուրդը, մի հարւած, որը, մեր խորն համոզմունքով, վերջինը չի լինելու: Հայ ժողովուրդն շրջապատւած է այնպիսի թշնամիներով, հայ ազգի շուրջը կուտակւած են այնքան բազմաթիւ մուկ ուժեր, որ շուտով չեն ցամաքի արեան ծովերը, շուտով չեն վերջանայ զուլումի և հալածանքների դարբնող դաւերը:

Ինչպէս երևում է, հայը մինչև վերջ պիտի ըմպէ թշուառութեան բաժակը:

ՅԱՌԱՋԱԴԷՄ ԲԼՕԿԸ

Վերջին ժամանակայ պատերազմական անցքերը, պատերազմի շարունակելու և վերջնական յաղթութեան անհրաժեշտութիւնը ցնցեցին ռուս հասարակութեան և պահանջ դրին նրա առջև ձեռնարկելու միջոցներ՝ վերացնելու համար այն պակասները և ֆեոդալար երևոյթները, որոնք խոչընդոտ են հանդիսանում ռուս զօրքի յաղթութեան: Հասարակութեան դիտակից և սրտացաւ տարրերը, ի մի խմբելու համար հասարակական ուժերը, կուռ և ամրապինդ թիկունք ստեղծելու համար կուռ զօրքին, նպատակայարմար համարեցին մի քանի բարենորոգումներ մտցնել ռուսական ներքին կեանքում և այդ նպատակով, երկրի սրտից, Մոսկւայից ծնունդ առած կոչը տարածւեց արեւմտահայի երկրի ծայրերը, հասաւ մեզ և արձագանք գտաւ նոյն իսկ Բագուում: Նա անցաւ նաև պետական օրէնսդրական հաստատութիւնների-Դոմայի և Պետական Խորհրդի պատերով, խմբեց որոշ խնդիրների շուրջը մօտաւորապէս նման հայեաքների ունեցող պատգամաւորներին և առաջ եկաւ յառաջադէմ բլօկը, որի ծրագիրն ու յայտագիրն արդէն ծանօթ են «Փայլակի» ընթերցողներին: Չափաւոր պահանջներով հրապարակ եկած այդ բլօկը, որ կազմւած է ոչ ծայրայեղ, այլ չափաւոր և լօյնալ պատգամաւորներից, թոււմ էր, թէ պէտք է արժանանայ կառավարութեան ուշադրութեան ու քաջաբերութեան, մանաւանդ այսպիսի մօժենտում, երբ բոլոր գործիչներն էլ տո-

գործած են միևնույն մտքով և ցանկութեամբ— Գալիլեոսը տեսնել գերմանական իմպերիալիզմը և նախադասական քաղաքականութիւնը, յիտ վանել թըշնամուն ուսական սահմաններէն: Սակայն կառավարութեան պոլիտ. միջնորդները նախագահ Գորնմիլիքին, որի հետ համաձայն և համընթաց է նաև առևտրա-արդիւնաբերական միջնորդ Շախովսկին, բացասաբար են վերաբերուել բոլորի ծրագրին և բոլորի հետ հետ միասին գործելն անհնարին են համարել, թէ և միջնորդական խորհրդի միջամտանութիւնը, ըստ երևոյթին, ղէմ չի բոլորի ծրագրին: Սակայն ինչպէս պետական կոնտրոլի և արտադրութեան ու ներքին գործերի միջնորդ Շչերբատովն են արտայայտուել, միջնորդները խորհուրդը իրենք կազմով հաղիւ թէ կարողանայ իրականացնել այդ ծրագիրը, ուստի նպատակաւորմար կը լինի բոլորի ծրագիրը, մասնաւորապէս նրա առաջին կէտը— կազմակերպել հասարակութեան հաւատն ու վրստանութիւնը վայելող միացեալ կարիւնէտ— տեղեկացնել Բարձր իշխանութեան: Թէ ինչ դիրք կը բռնէր բոլոր կառավարութեան հանդպ, առանձնապէս ղէպի միջնորդների նախագահ Գորնմիլիքին, Դումայի նստաշրջանների ժամանակ, անորոշ է. փաստն այն է, որ բոլոր ոչ միայն չկարողացաւ իրագործել իր ծրագիրը, փոփոխութեան ենթարկել միջնորդական կարիւնէտը, այլ նոյն իսկ ինքը տապալեց Դումայի ժամանակակառ փակուով: Գուցէ այժմ նա կը դիմի միջնորդ Խարիտոնովի ցոյց տաւ ճանապարհին, գուցէ և կը սպասի Դումայի վերաբացման, կամ գուցէ կամայ ակամայ կը տարբարուի, մի մասը կը դադարեցնի իր գործունէութիւնը և կը հրաժարի մասնակցել առանձին միջնորդների մօտ կազմած խորհրդակցութիւններին, իսկ միւս աւելի սուտար մասը, ինչպէս հաղորդում են հեռագիրները, կը շարունակի իր նախկին գործունէութիւնը: Այսպէս թէ այնպէս ուս հասարակութիւնն ապրում է այժմ մի սպասողական շրջան, յուսով ու հաւատով, որ պէտք է անհրաժեշտօրէն ունենայ ժողովրդի վստահութիւնը վայելող գործունեայ և աշխատանքի ընդունակ նախարարական կաբինէտ, ժողովրդից յարգած ու սիրած եռանդուն նախագահով: Հասարակութեան շերմ ցանկութիւնը յանուն համապետական շահերի և պատերազմի վերջնական յաղթութեան, չպէտք է վրիպի

կառավարութեան աջից և նա քաղաքական հեռատեսութիւն պէտք է ունենայ, ընդառաջ գնալու ժողովրդի ցանկութեան, մասնաւոր, ինչպէս հաղորդում է, ցանկանում է իր նախաձեռնութեամբ իրականացնել բոլորի ծրագրի որոշ կէտերը: Ժողովրդի նոյն այդ ցանկութիւնը ուժ ու եռանդ պէտք է ներշնչի բոլորի շարունակելու ընթացիկ իր գծած ուղիով և իրականացնելու իր առաջարկած ծրագիրը: Ն.

Տ Ե Զ Ե Ղ Ն Ե Ր

III.

Կեանքում, երբեմն իրենք այնպէս են դասաւորում, երբ տարբեր խմբակների կամ նոյնիսկ դասակարգերի ընդհանուր շահերը պահանջում են միացեալ գործակերպ: Թէ և շատ դժուար է տարբեր մտածումներն ու շահերը միմեանց հետ համաձայնեցնել, սակայն երբ վերջինիս անհրաժեշտութիւնն է գիտակցում, իրականանում է այն, թէ և շատ անգամ ժամանակակառ միայն, փոխադարձ զիջումների օգնութեամբ... Օրինակ, ներկայ պատերազմին մասնակցող պետութիւնների հասարակութեան տարբեր խմբերի միացեալ գործունէութիւնը ընդդէմ թշնամու. մեզնում պրօգրեսիւ բոլոր և այլն: Ներկայումս, երբ ամբողջ մարդկութիւնն է տագնապալից օրեր ապրում, երբ ազգերի, ժողովուրդների միահամուռ ջանքերն են միակ գրաւականը չեղօքացնելու իրենց երկրին սպառնացող վտանգը, Կովկասում չի նկատուում ազգերի միաբան գործունէութիւն թէ արտաքին և թէ ներքին խնդիրների նկատմամբ: Սրա պատճառը այն անվստահութիւնն է, որ Կովկասի ազգերն են տաժում ղէպ իրար:

Մասան, ի հարկէ, շատ է անգիտակից. իսկ այդ մասաների, բաղդի բերմամբ թէ պատահմամբ, ղեկաւար խմբակները քաղաքական այն հասունութիւնը չունին, որ ղգան, հասկանան և հասկացնին, թէ Կովկասցիների շահերը մի են, թէ արտաքին թշնամին միահաւասար թշնամի է Կովկասեան բոլոր ցեղերին անխտիր, որ սպասող սպագայի բարենորոգումներից հաւասարապէս պէտք է օգտենք ամենքս, առանց կրօնի և ցեղի խտրութեան:

Բայց արի և տես, որ միայն մեր Անուն կարօտի վըշտերով անափ իմ սիրտը անլուր: հեծում է, լալիս...

Քեզ եմ որոնում ամեն տեղ... իղձր... Քեզ, որ հեռու ես, անյայտ ու օտար... Քեզ, որ սիրում եմ սև, անյոյս սիրոյ ձեւառ յոյգերով անանց ու անմար...

Իմ գերեզմանի անդունդի եզրին Քեզ եմ աղօթում ես վերջին անգամ. եւ որոնում ընդհատած ուղին Օրհնում եմ անհ, օրհնեղով մահան...

Տխուր օրերի կարեւանն է գալիս Վաղարշապատ մահան ցաւերով յղդի... Բո անհուն սիրոյ վըշտերով անմար իմ սիրտը անլուր հեծում է, լալիս...

Գր. Ներսիսեան
Մտաբեց (Տգերի նահ.) 1913 թ.

ՎԱՅԵԼՔԻՑ ՅԵՏՈՒՑ

Ես չգիտեմ, թէ երբ եմ ծնւել և որքան ապրել:
Իսկ թէ որքան պիտ ապրեմ, այդ էլ չգիտեմ:
Բայց առաջին անգամ, երբ քեզ պատահեցի և ծանօթացայ, մտերմա-

իրական հեռուր և մօտաւոր շահերի անգիտակցութեան մէջը չէ կայանում մեր ցաւը. մենք, հարեան ցեղերս, իրար էլ լաւ չենք հասկանում:

Մենք հոգեւոր շփումն չունենք իրար հետ. մեր շփումը՝ նիւթական շփումն է...

Այս տխուր երևոյթի պատճառների շարքին են պատկանում, ինչպէս բուրժուա դասակարգի շուկայականության ու հողատիրական ձգտումները, նոյնպէս և մեր ինտելիգենցիայի առաջ գրւած հարցերի, խնդիրների և հիմնարկութիւնների նեղ ազդային բնոյթ տալը:

Մեզ թւում է, որ եթէ մենք չօտարանայինք վրացի և թիւրքմանուից, նրանք էլ իրենց հերթին իրարից և մեզնից, իրար աշխարհայեցողների հետ աւելի լաւ ծանօթ կը լինէինք. և ինչպէս լինէր, հրէան աշխատակցում են ուսական, և ընդհակառակն ուսա դրողներն էլ տարբեր ազգութիւնների օրգաններում, մենք, Կովկասեան ցեղերի գրողներս մօտք կունենայինք բոլոր ազգերի մամուլի իշխանները և հնարաւորութիւն կունենային իրար հասկանալ և հասկացնել: Կը պարզէինք, որ կապիտալը համաշխարհային է, որ կուլակը ճգնում է բոլորին, ում կարող է, որ նրա համար ազգը նշանակութիւն չունի. որ նա հաւասարապէս է շահագործում ինչպէս հային, նոյնպէս և թիւրքին և վրացուն:

Կը պարզէր, որ ազգերի ղեկավար շրջաններից զոհ չեն այդ նոյն ազգերի մասսաները. թէ և այսօր նրանք այդ միևնոյն մասսաների անունից են ճառում, և որ վերջապէս այդ ամենը ժամանակակառ բնոյթ է կրում. խմբակները միշտ ղեկավար չեն լինել, մասսան միշտ անգիտակից կամ կիսագիտակից չի մնալ:

Մեր մերձեցմանը պակաս չափով չէր նպաստի նաև մի շարք հիմնարկութիւնների ապագայանացումը. գրադարանները, ընթերցարանները, բարեգործական ընկերութիւնները, հիւանդանոցներն և այլն. այս բոլորը, մասնաւորապէս բնակչութիւն ունեցող գիւղերում և քաղաքներում, պէտք է մատչելի լինին բոլոր ազգութիւններին. և ցաւալի է, երբ մի ընթերցարանում ստացւում են հայ և ուս բոլոր թերթերը, տեսնում ես, որ բացակայում են հարեան ազգութիւնների լրագիրներն և ժուրնալները:

Այս և նման պայմանները կարող են նպաստել այլապեղ Կովկասի ազգութիւնների մերձեցմանը և վերականգնանք... Այն, այն ժամանակ... Այն ժամանակ մի բան, մի սուր խնդիր զգացի կրծքիս տակ, հոգուս մէջ, — և թէ ինչ էր այդ, զի ես անկարող եմ ասել — բացատրել...

Միայն գիտեմ, որ երջանկութիւնն ասածը՝ քո մէջ կարող եմ գտնել և ճաշակել. այժ, քո, միայն քո մէջ: Դու չէնց ինքդ ես երջանկութիւնն ու վայելքը...

Եւ թէ ինչպէս եմ հասկանում ես այդ՝ դարձեալ չեմ կարող ասել:

Երբ կը գաս ինձ մօտ, այն ժամանակ բոլորը, բոլորը կիմանաս: Իսկ այժմ ոչ...

Դու կը գաս, դու պիտի գաս...

Կէս գիշերին, երբ բոլոր ձայները կը մարեն համը լուսութեան մէջ, երբ ցօլուն աստղերը կոյսի նազանքով ծովի մէջ լողալ կը սկսեն ալեաց ծփանքով — դու կը գաս...

Ե՛կ, երբ կանթեղիս վերջին աղօտ շողը կը պլպլայ ու կը մարի:

Ե՛կ. արի ինձ մօտ, սուս ու փոփ, լուռ և զգոյշ:

Ես պարկած կը լինեմ այն ժամ, գլուխս բարձին, բազուկներս լայն տարածած, ականջներս լարած ղէպի

նեղ փոխադարձ վստահութիւնը:

Այս եր պահանջում Կովկասի և մեր շահերը, այս է պահանջում մօմենտը:

Սնոյոյ

ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ ՂՈԿԱՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Այլևս կասկած չկայ, որ սրհետականօրէն և բռնագրօսիկ կերպով միացրած Մարիամեան-Ղուկասեան օրիորդաց դպրոցը վերջ տուց իր կարճատև գոյութեան: Թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը, որ ակամայ և ապօրինաբար յանձն էր առել միաժամանակ Մարիամեան-Ղուկասեան դպրոցի պահպանութեան պօրժը, ի նկատի ունենալով այդ դպրոցի անորոշ կացութիւնը և այն հանգամանքը, որ նրա պահպանման խնդիրը մեծապէս վնասում է թեմական դպրոցի նիւթական բարեկեցութեան, բարեօր համարեց, միանգամայն իրաւացի կերպով, զատել նախկին Մարիամեան օրիորդաց դպրոցը Մարիամեան-Ղուկասեան դպրոցից, իր վրայ վերցնել միմիայն Մարիամեանի հոգաբարձութիւնը, իսկ ապագայ Մարիամ-Ղուկասեան դպրոցի վիճակը թողնել կարգադրելու ում վրայ որ ծանրանում է այդ պարտքը: Ըստիս թեմ. դպ. հոգաբարձութիւնը ուղիղ ճանապարհի վրայ է կանգնած և պէտք է աշխատի հենց այդ ճանապարհով էլ առաջ գնալ, հետևողականօրէն գործել և եթէ ոչ այժմ, գոնէ կարճ ժամանակի ընթացքում հրաժարի նաև Մարիամեան դպրոցի հոգաբարձութիւնից, մասնաւորապէս որ նա դժուարանում է կառավարել նոյնիսկ միմիայն թեմական դպրոցը: Վերջին մի ամսւայ ժողովների չկայանալը պարզ ապացոյց է, որ հոգաբարձութեան անդամները չափազանց զբաղւած են իրենց անձնական կամ այլ հասարակական-պաշտօնական գործերով և ժամանակ ու միջոց չունեն զբաղելու դպրոցական գործով, եթէ այդ հանգամանքը չցանկանանք բացատրել նրանց անտարբերութեամբ ղէպ իրենց ստանձնած պարտականութիւնը: Սակայն եթէ ենթադրելու լինիք անգամ, որ թեմ. դպ. հոգաբարձութիւնը և՛ ժամանակ, և՛ տրամադրութիւն ու սէր ունի զբաղելու զդպրոցական գործով, այնուամենայնիւ պէտք է ասենք, որ Մարիամեան դպրոցը, որպէս մի առանձին դպրոց, առանձին հիմնարկութիւն, պէտք է ունենայ իր առանձին հոգաբարձութիւն:

Դուռը, կարօտ հայեացքս մեխած առաստաղին և քեզ սպասելիս:

Եւ դու կը գաս. այդ կը գաս...

Ես չեմ լսի քայլերիդ շուրջն անոյշ, վարդոտ շուրթերիդ հնչոցը մեղուշ և ոչ էլ քնքուշ մատներիդ հպումը դռան:

Դուռս կը բանաս:

Դուռն բացելը չեմ զգայ ես:

Կէս քուն, կէս արթուն, երբ յանկարծ զգամ քեզ գրկիս մէջ ամուր սղմած, թուրացած, ծանր հեւալիս ու քաղցր շնչալիս, ամ, այն ժամանակ միայն կասեմ քեզ բոլորը. կասեմ, որ դու կին ես, սէր, վայելք, երջանկութիւն և վերջապէս կեանք, «Այն, ես սիրում եմ քեզ...»

Իսկ յիտոյ, բաժանելիս — վերջին բարեաւի համբոյս կը տամ քեզ ու կը հեռանամ:

Կը հեռանամ և այն ժամանակ՝ գուցէ զգամ և հասկանամ մեր առաջին հանդիպումը և յիշեմ քեզ, որ դու գոյութիւն ես բնեցել...

Իսկ այժմ — ոչինչ, ոչինչ չգիտեմ: Յետոյ, յետոյ կասեմ:

Վայելքից յետոյ...

Գիտնիկ Ղազարեան

Թ Ե Ր Թ Օ Ն

«ՆՐԱ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՈՒՄ»

Փ—ին

Թողնում եմ սիրտըս այս գունատ թըղթի Անկարող ձայնի խուլ տողերի տակ: Թողնում եմ վիշտըս քո չըպալտ սըրտի ձորունկ ծալքերում— որպէս յիշատակ...

Այն անգին, յիշիր, որ ապրել եմ ես Տանջալից կեանքի ճիրանների մէջ, Յիշիր, իմ անգին, որ սիրել եմ քեզ իմ վէրքոտ սըրտի երգերում անվերջ...

Հընչում է երգես անբարբառ թըղթի Թոյլ, անուժ հընչող սև տողերի տակ, Մըլում է վէրքս իմ ցաւոտ սըրտի ձորունկ ծալքերում... Արնոտ յիշատակ...

Գր. Ներսիսեան
1912 թ. Վաղարշապատ.

Տխուր օրերի կարեւանն է գալիս Վաղարշապատ մահան ցաւերով յղդի...

նը, որը պուցէ կը կարողանայ միջոց-
ներ գտնել այդ դպրոցը նախկին դրու-
թեան հասցենիւ, աւելացնելու դասա-
րաններ թիւը և դարձնելու այն չորս-
դասեան դպրոց՝ անկար Ղուկասեան
դպրոցից: Այսպէս թէ այնպէս Մար-
իամեան դպրոցն առ այժմ իր խնամքի
տակ է վերցրել թիւ. դպ. հոգաբար-
ձութիւնը և պէտք է ունենայ միմիայն
երեք բաժանմունք: Ուրեմն լուծեալն
կերպով հասկացուած է, որ առաջին
դասարանից սկսած մինչև հինգերորդ
դասարան պէտք է համարել Մարիամ-
Ղուկասեան օրիորդաց դպրոց: Այդ
յուսով է մօտեցել խնդրին հոգաբար-
ձութիւնը, այդ յուսով էլ օրոշուած է
դպրոցի աշակերտութիւնը, նոյն յու-
սով էլ սպասուած է դպրոցի ու-
սուցչութիւնը: Սակայն սեպտեմ-
բերի 10-ըն է և յոյսը թուած է
յոյս. ոչ մի քայլ յոյսն իրականութեան
փոխելու: Զգիտենք, երբ և իցէ էջ-
միտման կամ բարեբարի մտքով անց-
նում է արդեօք զբաղել այդ խնդրով,
վերջ տալ այն բոլոր արգելքներին, ո-
րոնք խոչնդոտ են հանդիսանում զըզ-
րոցի բացման, թէ տիրող ընդհանուր
խառնաշփոթութեան մէջ դպրոցի հարցն
այնքան երկրորդական և աննշան է
համարուած, որ նրանով զբաղելու ոչ
ժամանակ կայ և ոչ ցանկութիւն: Թէև
մենք ունենք մեր ուրոյն կարծիքն ու
հասկացողութիւնը ընդհանրապէս բա-
րեկործութեան և մասնաւորապէս հայ
բարեբարների բարեգործութեան նկատ-
մամբ, բայց և այնպէս ուրախութեամբ
արձանագրուած ենք մանաւանդ դպրոց-
ների նկատմամբ եղած խոշոր բարե-
բարութիւնները և քաջալիրուած այն,
ի նկատի ունենալով մեր դպրոցների
ողորմելի կացութիւնը և այն պայման-
ները, որոնց մէջ դպրոցներին ողոր-
մութիւն տալը նորմալ երևոյթների
շարքն է անցել: Սակայն ոչ մի
բարեբարի թոյլ չի տրուած խա-
ղալ իւր իսկ հաշուով պահուող հիմ-
նարկութեան և նրա վարիչների հետ:
Մարիամ-Ղուկասեան դպրոցի խնդրուած
նկատուած է մի խաղ, մի դատապար-
տելի խաղ, իսկ թէ ում կողմից, մենք
այդ չգիտենք: Անցեալ ուսումն. տա-
րուած այդ խաղից, այդ կոմեդիայից
ֆլասեց թիւ. դպրոցը, որի ազդեցու-
թիւնն անդրադարձաւ սոյն ուս. տար-
ւայ ուսուցչական խմբի նիւթականի
վրայ, նոյն այդ կոմեդիայից ֆլասուած
է այս տարի աշակերտութեան մի հոծ
քաղմութիւն, ֆլասուած են տասնհազ
ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ: Ո՞վ է մե-
ղաւորը, ռեժիսորն է դատապարտել,
չգիտենք. գիտենք միայն, այն էլ նոր
իմացանք, որ կան բարեբարութիւն-
ներ, որոնք մինչև մարմին առնելը
ծնուած են չարիքներ: Ղուկասեան դըպ-
րոցի հարցն, իրօք, պատճառ է հան-
դիսացել չարիքների—ֆլասների և
եթէ շուտով չլուծուի այդ խնդ-
րի, եղած չարիքները կուռնան,
կը վարպանան և այլ ևս դժուար կը լի-
նի արմատախիլ անել նրանց կամ
նրանց ներգործութեան առաջն առնել:
Նորայր

Ա.Ա.Ա.Կ.Ո.Թ.Ի.Ն. ԶԱՆԳԵԶՈՒԻՈՒՄ

Վերջերս Զանգեզուրի գաւառում
զարգացած աւազակութիւնները, որոնց
դէմ տեղական իշխանութիւններն ան-
կարող են հանդիսանում կտրուկ մի-
ջոցներ ձեռնարկելու, ստիպել է տե-
ղական ազգաբնակչութեանը, Հարար
գիւղի բնակիչներին՝ հեռագրով դիմել
կովկասի փոխարքայ Նորին Բարձրու-
թեան Նիկոլայ Նիկոլաևիչին հետեւալ
հեռագրով.

«Զանգեզուրի գաւառում կազմա-
կերպել է մի աւազակախումբ. Մու-

սուլմանլար, Մահմետ, Աուքիւրա,
Իլգրիմա և Նարիման գիւղերի փա-
խստական բնակիչները բառացի կեր-
պով ահաբեկման են ենթարկել ամբողջ
հայ ազգաբնակչութիւնը: Լաւ կազմա-
կերպւած լինելով, նրանք անյայտնի
կերպով անուշադրութեան են առնում
գիւղական իշխանութիւնն և բացարձակ
յայտարարում, թէ շուտով իրենք են
լինելու զրութեան տէրը: Սեպտեմբե-
րի 5-ին այդ աւազակախումբը յար-
ձակեց Հարար գիւղի վրայ և հափըշ-
տակից Սեմանից, Նիկոլայ Միքայէլ-
եանից, Սիմոն Հայրապետեանից 310
րուբլի: Այդ խումբը պահանջել է գիւ-
ղի քահանայից և պատեհիկներից մի
շաքաթեայ ընթացքով վճարել իրենց
3500 րուբլի, հակառակ դէպքում
սպանացել են կոտորած սարքեր: Հնա-
րաւորութիւն չկայ ճանապարհորդել
դէպի Գորիս. հասել ենք մի կերպով
Շուշի: Աղաչում ենք հրամայել մեզ
օգնութիւն հասցնելու և ժողովրդի
պաշտպանութեան համար ուղարկել
կազակներ, Հարար գիւղի հաւատար-
մատարներ՝ Մարգար Դովթեան, Ա-
լեքսան Առաքելեան, Սիմէոն Բար-
սեղեան:

ՀԱՅՏԵՐՆ ՈՒ ՊԵՏԵՐԵԱՐԸ

Վանի գաղթականների վերադար-
ձը դէպի հայրենիք կառավարութեան
կարգադրութեամբ արգելւած է: Վեր-
ջերս գնացածներն էլ յետ են գալիս:
Ներկայիս ահագին գաղթականութիւն
է հաւաքւած Կարէի և Ղըզլ-Դիզայի
մէջ տեղ գտի եզերքը և սպասում է
Վանի ճանապարհը բացելուն: Բայց
ճանապարհը փակով աւելի է փակուած:
Կառավարութեան կարգադրութեամբ
այս գծի գաղթականութիւնը կրկին
պէտք է զգուշ դառնայ: Գաղթակա-
նութեան միւս մասն էլ առաջնորդի
հետ վերադառնում է կովկասի սահ-
մանները Սարայ-Բաշկալէի գծով: Քա-
նի անգամ Արամը թէ գնալու ժամա-
նակ և թէ յետոյ նամակներով զգու-
շացնում էր, որ գաղթականներն ըն-
տանիքներով չուղարկեն, բայց մենք
զուխներս թեթեւացնելու համար կըր-
կին ուղարկեցինք: Այսօր ստիպւած
ենք նոր գաղթականներ ընդունելու:

Վանից երկրորդ նահանջը ստիպեց
նոր վերադարձած հայերին ճանապարհ-
ւելու Պոշաքի վրայով Սալմաստ: Նրան-
ցից Աղբակում կային 8,500, Սալմաս-
տում 2,000 հոգի, ընդամենը 10,500
հոգի: Մի ամսւայ ընթացքում քիւր-
դերը Սարայում կոտորել են 600 հո-
գի: Դեկտեմբերից, խոլերայից և ու-
ժասպառութիւնից մեռել են 800 հո-
գի: Օրական մեռումն են 60—80 հո-
գի: Զաւթազանց կարևոր է սննդատու
կայաններ բանալ գէթ հիւանդների
համար:

Մօտ երկու հազար փախստա-
կան-ճողներ էլ միմիայն յետ ա-
ռան իրենց գաւառները: Սպասուած է
Վանից նորից վերադարձող փախստա-
կանների մի հոսանք բաղկացած մօտ
25,000 հոգուց:

Ի շարս էլ միմիայն եղած հի-
ւանդանոցների ու որբանոցների, սեպտ.
3-ից Գէորգեան անտառում բացւած է
բացօդեայ սանատորիա, ուր սկզբում
տեղաւորւած էին մինչև 2,000 երկսեռ
թոյլ հիւանդներ: Ապա միւս հիւանդա-
նոցներում ազատ տեղ չլինելու պատ-
ճառով, բժշկական կազմի խորհուրդով
սկսեցին տեղաւորել նաև ծանր հի-
ւանդներ:

Մինչև օրս Երևանում շնորհալի-
ական Օգնութեան կողմից բացւած
էր մի հիւանդանոց 80 մահճակալնե-
րով: Սեպտեմբերի 1-ից բացուած

է փախստականների համար մի այլ
հիւանդանոց Քաղաքների Միութեան
միջոցներով 200 մահճակալներով: Յոյս
կայ, որ յիշեալ երկու հիւանդանոցնե-
րը բաւարարութիւն պիտի տան բոլոր
հիւանդներին և այսուհետև Երևանի
փողոցները և փախստականների յա-
տուկ բնակատեղերը պիտի մաքրեն
հիւանդներից:

Հարազատութիւնը թուրք խաների
աստակութիւններին վերջ չկայ: Ստա-
նուլ լուրերը օրէ-ցօր աւելի մոայլ գոյ-
ներով են ներկայացնում դրութիւնը:
Հայ գիւղացիութեան դրութիւնը պատ-
մական Փայտակարանում անտանելի
է: Բռնաբարութիւններ, սպանութիւն-
ներ, թալան, աւեր սովորական երևոյթ-
ներ են: Աւերուած են գիւղերը, Թու-
մաններն են գիւղերը տուգանքի են
ենթարկւած:

Համաձայն կոմս Ի. Ի. Վորոն-
ցով-Դաշկովի յարուցած միջնորդու-
թեան, միևնույն անգամ խորհուրդը յատ-
կացրել է յօգուտ տաճկահայ փախստա-
կանների 300,000 ր., որը կոմսը յանձ-
նել է Կովկասեան գլխաւոր կոմիտէին:
Դրանով պետական գանձարանից յօ-
գուտ տաճկահայ փախստականների
մինչև այժմ յատկացւած է 800,000 ր.:

Լ Ր Ա Տ Ո Ւ

ՀՈՒԶԻ

Անցեալ կիրակի սեպտեմբերի
6-ին չկայացած ծիսականների ժողովը,
որ նշանակւած էր հասարակական ա-
կումբի ամսապայտի դահլիճում, լսելու
Թիֆլիս գնացած պատեհիկների դե-
կուցումը: Երկրորդ ժողովը նշանակ-
ւած է առաջիկայ կիրակի ամսոյ 13-ին
առաւօտեան ժամը 10-ին թեմական
դպրանոցի դահլիճում:

Մեզ հաղորդում են, որ թեմիս
ժամանակաւոր կառավարիչ Զաւէն
վարդապետը Թիֆլիսում եղած ժամա-
նակ կարողացել է վերջնականապէս
կարգադրել տալ Մարիամ-Ղուկասեան
դպրոցի հարցը: Շուտով պէտք է վե-
րադառնայ Շուշի և հանդիսաւոր կեր-
պով կատարի դպրոցի բացումը: Լա-
կը լինէր, եթէ դպրոցի շինութեան
հակող պարոններն շտապէին վերջա-
ցնել բոլոր կիսատներն ու թերիները,
որ կարելի լինէր առանց յետաձգելու
սկսել դասաւանդումը:

Կենսական մթերքների գները
շուկայում նորից բարձրացել են. պո-
միդորի ֆունտը 4 կոպէկից հասել է
10 կոպէկի. կարտոֆիլը և սոխը նմա-
նապէս թանկացել են:

Թեմական դպրոցում արդէն սկսել
են նորիկ աշակերտների ընդունելու-
թեան քննութիւնները: Ուսումը կը
սկսւի ամսոյ 15-ից:

ՂԱՐԱԲԱՂ

Հարարադի և Զանգեզուրի շրջանում
սկսւած դրութիւնները և տեղ-տեղ
երեւոյցող աւազակային խմբերն ահ ու
սարսափի մէջ են ձգել մեր այնքան
չարատանջ ժողովրդին:

Մի քիւլը են բերում, թէ Պանա-
ժաի գիւղից յայտնաւորւածներն առ-
ւան, մի օր էլ ասում են՝ Կարկաժան
գիւղից 5—6 տաւար տարան: Կառա-
վարութեան ձեռք առած միջոցները
ապարդիւն են անցնում: Սկսւած գո-
ղութիւնների հետ միաժամանակ սա-
րերում երևան եկած թուրք աւազա-
կային խմբերը ծանր մտածումներ մէջ
են ձգել գիւղացիներին: Վերջին ժա-
մանակներս իրար ետեւից լուրեր են
գալիս, որ սարերում ինչ-որ աւազա-
կապետ Բաշիդի գլխաւորութեամբ ա-
ւազակները բացարձակ կողոպտուներ
են կատարում և այն աստիճան են ա-

ռաջ գնացել, որ նոյն իսկ պետական
տուրքը իրանք են հաւաքում անդոր-
րագրեր տալով փոխարէնը:

ԿՈՎԿՈՍ

Վերջին ժամանակներս խիստ կը-
ճատուել է Թիֆլիս ներմուծող ալիւրի
շաքարի և նաւթային արդիւնքների
քանակը: Քաղ. վարչութիւնը դիմել է
նահանգապետին, խնդրելով աշակցել,
որ Թիֆլիս գալու համար բաց թող-
նեն յիշեալ մթերքներով բեռնւած
վազոններ:

Օգոստոսի 27-ին Գանձակի գա-
ւառն են եկել 1085 փախստական Տաճ-
կաստանայից, մեծ մասամբ ստորի-
ներ: Նրանցից 200 հոգի տեղաւորւած
են Գէորգիեւսկ գաղութում, 100 հոգի
հիւանդներ Աննէնֆելդ գաղութում,
որը վերաձեւած է սանիտար-սննդատու
կայանի, 100 հոգի Գեորգեւկի պղնձա-
ձուլական գործարանում. մնացածը,
մօտ 700 հոգի, Ելէնինդօրֆ գաղութում:

Գանձակի փախստականներին օգ-
նող կոմիտէն հեռագիր է ստացել Գան-
ձակի նահանգապետից, որ շուտով
Դաւիթար կայարանն են հասնելու 1500
փախստական հայեր: Փախստականե-
րը պէտք է տեղաւորէն Գեորգեւկի
պղնձաձուլական գործարանի շուրջը
գտնուող հայաբնակ տեղերում:

Գանձակ քաղաքը պատրաստուած
է ապաստարան փախստական որսերի
համար և կը վերջանայ սեպտ. 10-ին:

Բազմի քաղաքային դուռն մի-
ացել է Մոսկվայի դուռնայի բեզօրի-
ցիային:

ՌՈՒՍՏԱՍԵՆ

Օպուլենիայի 2-րդ կարգի ուսու-
նիկների զինուորակոչութիւնը առայժմ
կովկասին չի վերաբերում:

ՄԵՐ ԹՎԹԱԿԻՑՆԵՐԸ

ՇՈՒՇԻ-ԳՈՐԻՍ ԽՃՈՒՂՈՒ ԿԱՐԳԵՐԸ

Գորիս, 4 սեպտեմբերի.

Զանգեզուր գաւառը ընդհանրապէս
շատ է տառապում կանոնաւոր ճանա-
պարհների պակասութեան պատճառով:
Բազմահազար ժողովուրդ ունեցող
գաւառը ունի ընդամենը մի խճուղի
Շուշի-Գորիս, որի վրայ այնպիսի
կարգեր են տիրապետում, որ անցոր-
դը ուրախ կը լինէր բոլորովին էլ չօգ-
տուել այդ խճուղուց: Փոստային կառ-
քերի կապաւորուն իւրաքանչիւր կա-
յարանում պահում է երկու четверикъ
ձի, մի օրւայ ընթացքում բաց է թող-
նում և փոստը և մի քանի կառք՝ ան-
ցորդների համար: Ստեղծուած է խիստ
անսխալանելի վիճակ, ճանապարհորդը
ստիպւած է լինում իւրաքանչիւր կա-
յարանում սպասել երկու-երեք ժամ,
մինչև որ ձիերը հանգստանան և
նորից ուղի ընկնին: Այսպիսով մութը
ընկնում է, ճանապարհորդին թողնե-
լով Զարուշի կամ Տեղի անդադարող
ձորերում կատարեալ կոյրի դրութեան
մէջ, յոգնած ձիերի և անփորձ կառա-
վարների ձեռքին տանջելիս: Այսպի-
սի պարագաներում ոտքով քայլելը
դառնում է հրապուրիչ, քան իւրաքան-
չիւր վայրկեան սպասել՝ որ կառքի
հետ պիտի անդուռը նիտուի: Եւ մի
կողմն եւ թողնում մեր փոստային
կայարանների. «յարմարութիւնները»
նկարագրել. յոգնած ու տանջւած ճա-
նապարհորդին յարմարութիւններ էլ
պէտք չեն, քանի որ օրւայ տանջանք-
ներից յետոյ նա իրեն շատ հանգիստ է
զգում նաև սեպական «вешня»-ների
վրայ և ուրախ է, որ ողջմամբ կարո-
ղանում է անցնել 85 վերստ ճանա-
պարհը ամբողջ 25—26 ժամում և այն

էլ сродный կոչած փոստային կառ-
քով:

Պատկերով աշխատանքի
մասին, այդ միևնույն է, թէ ոչինչ էլ
չխօսես, որովհետև այս խնդրին կա-
տարեալ մենաշնորհ է մի քանի պա-
րոնների, որոնք անվերջ շահագործում
են ճամբորդներին, իսկ բողոքողներին
չարվադարի ջորին ցոյց տալիս:

Պատկերով անվերջ կանոնադրում
է այս խնդրին, բայց թափառած և վը-
տանգաւոր տեղերը շարունակ կան ու
կան, իսկ ամենազլխաւոր շարքը մը-
նում է ճանապարհի ներդրութիւնը: Ամ-
բողջ ճանապարհի վրայ շատ քիչ տա-
րածութիւններ կան, ուր երկու միմի-
անց հանդիման եկող կառքերը կարող
լինեն անարգել անցնել, իրար ճանա-
պարհ տալ. կատարեալ ցաւ է, երբ
կառքերը իրար պատահում են մանա-
ւանդ Չարուշի լանջերում: Լսում ենք,
որ մինչ պատերազմը մտադրութիւն,
է եղել ընդլայնել խնդրին. ցանկալի
է, որ օր առաջ իրականութիւն դառնայ
այդ մտադրութիւնը, որից յետոյ
միայն հնարաւոր է աւաթօթիկային
շարժումը այս դժբախտ խնդրու-
մբայ: Չանգեզուրի հասարակութիւնը
և մանաւորապէս Գորիս քաղաքը մեծ
գործ ունի անելու այս ուղղութեամբ,
սակայն մեզնում ընդունած է աղ-
մկել միմիայն անարժէք և անձնական
հարցերի շուրջը:

Մ. Ն.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ

Բալլուշա (Պաշտի գ.), 5 սեպտեմբերի

Բալլուշա գիւղը, որ Պաշտի գաւառի
ամենամեծ գիւղերից առաջինն է,
գտնւում է Շուշուց հիւսիս մօտ 20—
22 վերստ հեռաւորութեամբ, համա-
նուն գետակի ձախափի բարձրութեան
վրայ: Նա ունի մօտ 200 տուն զուտ
հայ բնակիչներ, որոնք ըստ մեծի մա-
սին պարապում են երկրագործութեամբ,
փայտավաճառութեամբ և թթենի ծա-
ռեր մշակելով: Բալլուշայի օղը շատ
առողջարար է և կարելի է ասել, կը
մրցի Պանքենի աւանի հետ, բայց մի
անյարմարութիւն, որ ունի գիւղը—
ջրի (աղբիւրի) պակասութիւնն է: աղ-
բիւրը գտնւում է գիւղից դուրս, գետի
ափին, դէպի որը տանող ճանապարհը
շատ երկար է և անձրևոտ եղանակնե-
րին անանցանելի: Գիւղի տեղը և դիր-
քը հարթ է և գեղեցիկ, բայց մինչև
օրս գիւղը չի արժանացել ոչ մի ուշա-
դրութեան: Գիւղը ունի երկու ճանա-
պարհ դէպի Շուշու, կառքի և ոտով
գնալու համար:

Գիւղում կան մօտ 8—10 խանութ-
ներ, որոնք պահում են մարդուս ա-
մենամանրագէտ կենսական մթեր-
քերը: Նոյն իսկ ամեն օր միս են մոր-
թում:

Հասարակական հաստատութիւննե-
րից Բալլուշայում կան մի եկեղեցի—
սուրբ Աստուածածին կոչւած և մի եկե-
ղեցական-ծխական երկսեռ երկդասեան
դպրոց: Ուսումնարանը, ինչպէս գործե-
րից և ցուցակներից երևում է, թէ և
վաղուց գոյութիւն ունէր, բայց վերա-
բացել և կանոնաւոր հիմքերի վրայ է
դրել 1907/08 ուսումն. տարում: Այ-
նուհետև դպրոցը շարունակում է կա-
նոնաւոր կերպով առաջընթանալ շնոր-
հի ուսուցիչների և հոգաբարձութեան
համերաշխ գործունէութեան:

Դպրոցի ամենամեծ բարերարը եղել
է պ. Աբրահամ Նասիրեանը, որը ամեն
տարի շարունակաբար ուղարկում է
դպրոցին 400 բուրլի նպաստ, առանց
որի դպրոցը չէր կարող իր գոյութիւ-
նը պահպանել: Բացի այդ՝ այլ հաս-

տատուն եկամուտ դպրոցը չունի, եթէ
չհաշենք այն մասնաւոր նւերները, որ
անում են զանազան անհատներ: Բիւ-
ջէի մնացածը լրացւում է աշակերտնե-
րի թօշակներից: Դպրոցն ունի սեփա-
կան շէնք, որ դարձեալ շինել է պ.
Ա.-ն, բայց անյարմար է առողջապա-
հական տեսակէտից: Բաղկացած է 2
սենեակից և ունի մի մեծ բակ:

Այս 1919/20 ուս. տարում դպրոցը
դեկավարում են երկու ուսուցիչներ:
Պարապմունքները սկսել է սեպտեմբ-
բերի 1-ից և կանոնաւոր առաջ են ըն-
թանում:

Դպրոցն ունի նաև մի փոքրիկ գրա-
դարան 250—300 կտոր գրքերով, որոնց
մէջ աչքի ընկնող հեղինակների գրքե-
րից կան շատ քիչ: Մանկական գրքեր
էլ պակաս են: Մեծ կարիք է զգացւում
անհրաժեշտ իրազնական պիտոյքների
և օժանդակ ձեռնարկների:

Այս բոլորը թւելով հանդերձ, պէտք
է նկատել, որ դպրոցը ոչ մի թերթ չի
ստանում վերջին երկու տարիներս:
Ծանկալի էր այդ բացերը ծածկել, որի
համար հրաւիրում ենք Բալլուշայի գի-
տակից տարբեր ուշադրութիւնը:

V.

ՄԱՐԿԵՐԻ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Անգլիական բանտները

Արտասահմանեան լրագրները հա-
ղորդում են, որ փոխադրութեան բան-
տների անգլիական միութեան գլխա-
ւոր քարտուղար Բորեստ Վիլսոնը կազ-
մել է մի կոչ, որը ստորագրել են պրո-
ֆեսսիօնալ միութիւնների բազմաթիւ
դեկավարները ու սոցիալիստները: Այդ
կոչը մի պատասխան է 700 գերմանա-
նական սոցիալիստների մանիֆեստին,
որով խօսւում էր հաշտութեան մասին:
Այդ պատասխանում անգլիական բան-
տական կազմակերպութիւնները ի
միջի այլոց ասում են, որ անգլիական
ժողովուրդը համոզւած է, թէ ինքը
պաշտպանողական պատերազմ է մղում:
Միլիտարաւոր անձերի մոտեցող գործերի
շարքը, քաղաքացիական ազգաբնա-
կութեան ինքնագործողութիւնը—այդ
ամենը ցոյց է տալիս, որ անգլիական
ժողովուրդը գերադասում է տանջանք-
ները, նոյն իսկ մահը ազգային ստո-
րացումից: Հազարաւորներն արդէն
զոհել են իրենց կեանքը, և աւելի թը-
ւով վիրաւորներ կան: Որպէսզի պահ-
պանել և պաշտպանել իրենց անգլիա-
կան ժողովրդական առանձնայատկու-
թիւնները, ժողովուրդը ոչ մի զոհի ա-
ռաջ կանգ չի առնի, ամենքը ոտքի
կը կանգնեն ազգրեսիւ թշնամու ա-
ռաջ:

Պ Ե Յ Ե Լ Ե Կ

ՀԵՌԱՆԻՐՆԵՐ

(Պետր. Նոն. գործ.)

ԳԵՐԱՆՈՐԸ ԶՈՐԸ ԲԱՐՄԱՆՈՐԸ ԲԱՆԿԱՆԸ

Սեպտ. 6-ին.—Դիմակից արե-
մուտք, լճերի շրջանում, շարու-
նակում են յամառ կոիւնները:
Թշնամու կատարի յարձակումները
իլլուկստից հիւսիս յետ են մղւած
մեր կողմից և թշնամին մեծ կո-
րուստներ տալով յետ է մղւած
դէպի իր խրամատները: Ուժեղ
թնդանօթային կրակից յետոյ թըշ-
նամին յարձակման դիմեց և զրա-
ւեց Սիւսիկի գիւղը իլլցկստից ա-
րեմուտք երկաթուղու շրջանում:

Զիգիրա և Օմիլէ լճերի միջև ընկած
շրջանում թշնամու թնդանօթները
մրկակի կրակ բաց արին Ինքրօ-
դա գիւղի դէմ, ուր մեր խրամատ-
ները քանդեցին և զօրամասերը
յետ մղեցին: Թշնամու հեծելագո-
րը, որ աշխատում էր անցնել
Դրիսվետտինա գետը, յետ է մղւած:
Թշնամու մի զօրախումբ, որ աշ-
խատում էր զրաւել Մօլոդեչնօ
կայարանը, յետ է մղւած: Սօլա
գիւղի մօտի կռոււմ Նօվօլիլէյսկ-
Մօլոդեչնօ երկաթուղագծի վրայ
թշնամին յետ մղեց գիւղից: Մի-
ջին Լիլիայի մի քանի տեղերում
և Վիլնա քաղաքի շրջանում գեր-
մանացիների զօրախմբերը անց-
նում են գետի ձախ ափը: Վիլնա-
կօպա-Լիդա երկաթուղագծից ա-
րեմուտք եղած ճակատում թշնա-
մու բազմաթիւ յարձակումները
յետ մղեցին մեծ վնասներ տալով
թշնամուն: Սլոնիմից հիւսիս Պօլե-
չիայի մօտ մեր թնդանօթախում-
բը քանդեց թշնամու շարժական
կամուրջը, մեծ մասը ջրասոյգ ա-
րեց, իսկ գետն անցած թշնամու
մի մասին գերի վերցրին: Օգեն-
սկի ջրանցքի հարաւային շրջա-
նում գերմանացիների յարձակու-
մը Սօկօլսկի վրայ յետ մղեցին:
Եւսիսամարտում գերմանացիների
մեծ մասը սպանւեց: Այդ շրջա-
նում թշնամին զրաւեց Լօգիշինը:
Թշնամու ամրացրած դիրքը Նովօ-
սելկի մօտ, Կօլկից հիւսիս արեւելք
յարձակման ենթարկեց և զրաւ-
ւեց մեր կողմից, թշնամին դուրս
վանւեց այդ դիրքից: Մեր զօրքե-
րը, հետապնդելով թշնամուն հանգ-
ցրին թշնամու այրած Ստիր գետի
կամուրջը և զօրքի մի մասը նորից
անցնելով նահանջող թշնամու ճա-
կատը՝ ստիպեց նրան փախուստի
դիմել դէպի անտառները: Մենք
զրաւեցինք Կէլկի գիւղը: Բիւ
Ստուբէլա և Գուբնօ-Կրէմէն գծից
արեմուտք մեր զօրքերը շատ տե-
ղերում յարձակում են թշնամու
վրայ՝ վերցնելով խմբերով գերի-
ներ:

Ծանօթութիւն. Բակօվիչ գիւղի
մօտ, Ստրուկէնի վրայ, Պինսկից
հարաւ մեր կիսավաշտ մօտ թող-
նելով գերմանական բատալիօնը
500 քայլի վրայ՝ գնդացիներով
ոչնչացրեց նրանից մօտ 2 վաշտ:
Կօլկի շրջանում մեր հեծելագործ
յարձակեց երկաթալարերով ամ-
րացրած խրամատների վրայ, վեր-
ցրեց մի գնդացի և մօտ 100 գերի:
Կօլկից հիւսիս, Կուկի գիւղի մօտ
մեր հեծելագունդը դէպի ճահիճ-
ները քշեց աւստրիացիների հեծե-
լապնդին, գերեց 50 հոգի, խոհա-
նոցը, զօրամթերքը, դուրս հանեց
ճահճից 60 ձի, իսկ մնացածը ո-
չնչացան:

Կովկասեան զօրաբանակի շտաբից

Սեպտ. 3.—Մերձծովեան շրջ-
անում հրացանաձգութիւն է: Օլ-
թիի ուղղութեամբ խիտաֆորի և

Բէգի շրջանում մեր հետախոյզ-
ները յաջող խուզարկութիւն են
կատարել: Դուտախի ուղղութեամբ
Շիրվանսկի և Մեչչմանի շրջա-
նում ընդհարում է եղել մեր հե-
տախոյզների և թուրքերի միջև:
Վանի շրջանում, Ոստանի և Գե-
մեր սարի մօտ, մեր հետախոյզ-
ները հրացանաձգութիւն են ու-
նեցել թուրքերի հետ:

Սեպտ. 4. Մերձծովեան, Օլթիի
և Դուտախի ուղղութիւններում
մեր հետախոյզները յաջող գոր-
ծեր են կատարել: Վանի շրջա-
նում, Բերկից արեւելք, մեր հե-
ծելագործ ընդհարում է ունեցել
քրդերի թափառաշրջիկ աւազակա-
խմբերի հետ:

ԲԱՏ ՆԱՄԱԿ

Շուշու, 9 սեպտեմբերի

Ուսուցիչ Մարոպ Մեղրումեան Բա-
բաջանեանցին

Հաստատ աղբիւրից տեղեկացանք,
որ Դուք թոյլ էք տւել Ձեզ անհեթեթ
լուրեր տարածել մեր հասցէին, որ իբրեւ
«ղօնօսի» շնորհիւ Ձեզ նորից բժշկա-
կան քննութեան են ենթարկել. սրա-
նով յայտարարում ենք, որ դա ան-
խիղճ զրպարտութիւն է և առաջար-
կում ենք Ձեզ անմիջապէս լրագրու-
թեան միջոցով յետ վերցնելու: Ձեր
խօսքերը և կամ միջնորդ դատարանով
Ձեզ արդարացնելու (մեր դատաւոր-
ներն արդէն պատրաստ են). այլապէս
մենք մեր պատիւը վերականգնելու
համար հարկադրւած կը լինենք դիմե-
լու պետական դատարանին:

Պատասխանի համար դրում է Ձեզ
7 օր ժամանակ:

Ուսուցիչներ՝ Ա. Բէգլարեան
և Առ. Չալեանց

Խմբ. հր. Լ. Վարդապետեան

Печатать дозволено военной цензурой

Денежный отчет за август 1915 г.

Шушинского отдела Общества все-
местной помощи пострадавшим на войне
солдатам и их семьям, состоящего
подъ ВЫСОЧАЙШИМЪ ЕГО ИМПЕРАТОР-
СКАГО ВЕЛИЧЕСТВА покровительствомъ.

П Р И Х О Д Ъ

Осталось къ 1-му авг. 5497 р. 32 к.
Въ августѣ поступило:
Пожертвованій . . . 288 р. 49 к.
Членскихъ внос. четыре — р. — к.
Случ. сум. (сбор. съ гул.) — р. — к.
Итого въ августѣ 288 р. 49 к.
Итого съ ост. за 1915 г. 5785 р. 81 к.
Израсходовано въ авг. 735 р. 18 к.
Остат. къ 1-му сентября 5079 р. 48 к.

Изъ нихъ:

По книж. сберег. кассы 4900 р. — к.
На рукахъ у казначея 179 р. 48 к.

Р А С Х О Д Ъ

Выдано един. пос. . . — р. — к.
„ ежем. пос. 87 сем. 354 р. — к.
Почта и телеграфъ . . 2 р. 37 к.
Вознаграждение писаря 10 р. — к.
Канцелярские расходы . 4 р. 20 к.
Случайные расходы . . 26 р. 10 к.
Отчисл. въ запасн. кап. 28 р. 85 к.
За матеріалъ за кройку
рубашъ, фурагонщику за
провозъ и пр. за 1285
арш. ситцу и бязи. . . 309 р. 66 к.
Итого 735 р. 18 к.
Предсѣд. Прав. А. Ивановъ